

**NAGYECSED ÉS FÁBIÁNHÁZA GAZDÁLKODÁSÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA
2004-2011 KÖZÖTT**THE COMPARISON OF THE ECONOMICS OF NAGYECSED AND FÁBIÁNHÁZA
BETWEEN 2004-2011*Lábas István*Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Számvitel szak II. évfolyam**ÖSSZEFOGLALÁS**

Napjainkban egyre jobban érvényesül az a mondás, hogy az erőforrások szűkössége és a felhasználói igények korlátlansága miatt az önkormányzatokat erős célracionalizmusnak kell jellemeznie. Dolgozatom célja, hogy bemutassam vajon két önkormányzat (Nagyecsed, Fábíánháza) hogyan gazdálkodik a lehetséges, megengedett kereteikből.

Korunk egyik legsúlyosabb problémája az elvándorlás, mely ezen településeken is érvényesül; demográfiai problémákat okoz. A településeken kevesebben fognak élni, kevesebben fognak dolgozni, kevesebb lesz a vállalkozások száma, s így magával vonzza a kisebb bevételeket is. A kiadásoknál az figyelhető meg, hogy sok esetben csökkenő létszám mellett indokolatlanul nőnek az egy főre eső kiadások.

Kulcsszavak: Nagyecsed, Fábíánháza, önkormányzat, gazdálkodás

ABSTRACT

The statement that limited resources together with the unlimited user demand force local governments to follow the principle of strictly target-oriented financial rationalism is becoming more and more valid these days. The aim of the present thesis is to show how two local governments (Nagyecsed, Fábíánháza) use their financial resources at their disposal.

One of the most serious problems we are facing today is migration. Which affects these communities as well causing demographic problems. Diminishing population means fewer jobs and fewer entrepreneurs which results in a lower income for these communities. It is interesting to observe that in many cases lower population figures leave municipal spendings per capita on a cause of increase contrary to previous expectations.

Keywords: Nagyecsed, Fábíánháza, local government, budget analysis

BEVEZETÉS

Magyarországon az 1989-1990-es évek rendszerváltozását követően átalakult az állam szerkezete; a tanácsrendszerek helyébe a helyi önkormányzatok léptek. Ekkor elfogadásra került az 1990 LXV. tv; a helyi önkormányzatokról, melyben nem a korábbi, szakmai elemzéseken nyugvó, racionális megfontolásokat követő modellt, s nem is a helyi társadalom tényleges állapotát tartották szem előtt, hanem olyan absztrakt értékeket, mint az autonómia, a bázisdemokrácia, a szabadság, és olyan nemzetközi standardokat, mintákat, melyek biztosították szalonképességét Európában (PÁLNÉ KOVÁCS, 2010).

Dolgozatom témájául egy kisváros (Nagyecsed) és egy település (Fábíánháza) gazdálkodásának összehasonlítását választottam, melynek vizsgálati időintervalluma 2004-2011 közötti évek. Megvizsgáltam Nagyecsed és Fábíánháza gazdálkodását; egy főre vonatkoztatva, hogy a nagyobb létszám, terület, bevétel ellenére vajon jobban képes-e gazdálkodni egy város, mint egy község. Mind a bevétel és kiadás tekintetében megvizsgáltam, hogy hol következnek be változások, s ezeknek mi az oka. Napjainkban egyre fontosabb az, hogy milyen lehetséges tartalékok

jelenhetnek meg az önkormányzatok működésében, mivel a közeljövőben egy újfajta fejlődési irány bontakozik ki.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Ahhoz, hogy eredményes legyen a kutatómunkám, a két település önkormányzatának a pénzügyi vezetőjét kerestem fel. Személyes beszélgetések révén kérdéseket tettem fel az önkormányzatok gazdálkodásának múltjával, jelenével és lehetséges jövőbeni változásaival kapcsolatban. A kapott beszámolókból lévő adatokat elemeztem.

EREDMÉNYEK

A lakosság szám

Szükséges volt a lakosság szám vizsgálata, mivel pénzügyi és gazdasági összehasonlítást hajtottam végre fajlagos mutatók alapján.

Az 1. táblázatban szereplő adatokból megállapítható, hogy Nagyecsedben egy folyamatos létszám csökkenés ment végbe, ez körülbelül 0,4 és 1,4% közötti visszaesés - láncviszony számítás alapján -. A bázisviszonyszámítás alapján megállapítható, hogy a 2004-es évhez képest egy folyamatos létszámfogyás ment végbe, s ez a csökkenési érték a 2011-es évre 381 fő; értéke több mint 5%. Miután Nagyecsed várossá vált (1997) nagyobb volumenű beruházások mennek végbe, melyekkel sikerül a munkaerőt odacsábítani. Ennek következményeképpen sokan itt telepedtek le, családot alapítottak. Ennek ellenére kutatásaim alapján úgy gondolom nem igazán sikerült a városnak a lakosságmegtartó funkcióját erősíteni.

1. táblázat: Nagyecsed és Fábiánháza lakosság száma

Év	Nagyecsed Létszám (fő)	Fábiánháza Létszám (fő)
2004	7245	2018
2005	7172	1985
2006	7072	1982
2007	6995	1974
2008	6967	1936
2009	6904	1917
2010	6864	1906
2011	6819	1861

Forrás: Az önkormányzati adatok alapján saját készítésű

Fábiánházán az adatok alapján a 2004 évi 2018 fős létszámot, mint 100%-os bázisnak vesszük akkor ahhoz képest egy folyamatos csökkenés ment végbe, mely a 2011-es évre már csak 1861 fő; a változás üteme mintegy 8,5%-os. Ha csak az egyes évekhez képesti változásokat figyeljük meg, akkor 0,2-2,4 %-os csökkenések mentek végbe, kivételt képez a 2011-es év ahol a csökkenés mértéke 2,36 %. A lakosság megélhetését korábban a községben működő TSZ biztosította. A rendszerváltást követően megindult egyfajta hanyatlás, megszűnt a TSZ; az emberek munka nélkül maradtak. Miután Nagyecsed fejlődésnek indult valószínűsíthető, hogy többen ide települtek át, azonban az nem megállapítható a kapott adataim alapján, hogy mennyien választották ezt a települést, a közeli Mátészalkát, illetve egyéb községeket, városokat.

„Önmagában az, hogy kevesen vagyunk, nem jelent semmit. A kérdés az, hogy a népesség képes-e arra, hogy jólétet teremtsen” (FEHÉR, 2012).

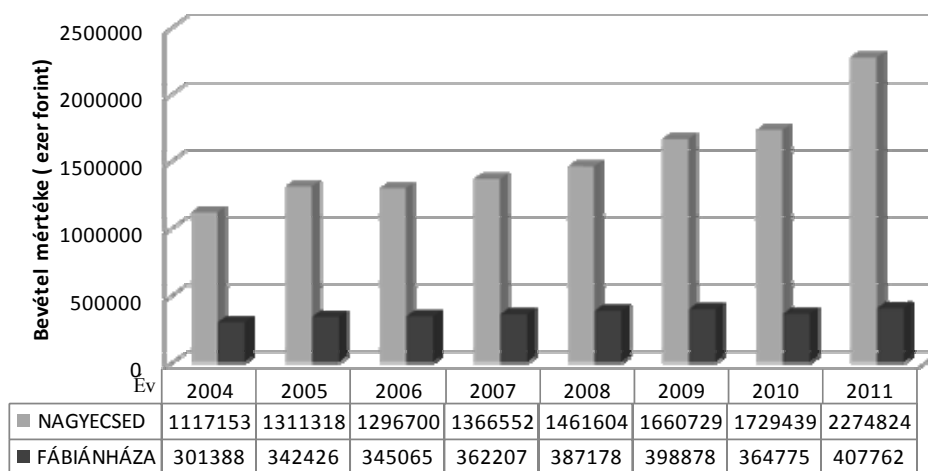
Svájcban kevesebben élnek, öregebbek, mint a magyarok, az erőforrásaik is szűkösebbek, mégsem fenyegeti őket az elszegényedés. Azaz a képzettség és a munkaerőpiaci sajátosságok, tesznek egy országot versenyképesé (FEHÉR, 2012).

Mi lesz a falvakkal?

A kialakítás alatt lévő koncepció szerint bezárnák az önálló polgármesteri hivatalokat azokon a településeken, ahol kétezernél kevesebben laknak. Az érintett önkormányzatok működését egy közös, "egyesített hivatal" biztosítaná, s itt tartanák a képviselőtestületi üléseket, itt működnének az önkormányzatok szövetségeiből alakuló társulások is. Az új törvény szerint, ha egy település nem tud polgármestert vagy helyi képviselőket választani, akkor egy másik községhez kell csatlakoznia; részönkormányzatként kellene tovább működni. Egy másik lehetőség, hogy átmeneti időre a megyei kormányhivatal vezetője nevezze ki egy településvezetőt. A jövőben az ezer fő alatti településeken nem lehetne főállású a polgármester.

Fő kérdésként felmerülhet az, hogy ezen falvakban, ahol az ottani képviselő testület döntött a helyi ügyek szervezéséről, irányításáról, akkor a jövőben hogyan fog ez történni? Nem fogják elveszíteni teljes mértékben a függetlenségüket?

Az "egyesített hivatal" vajon képes lesz-e úgy ellátni a falvak feladatait, érvényesíteni az érdekeit, ahogy azt megelőzően a helyi rendszer tette. Fejlődés tekintetében vajon mi lesz a döntő szempont. A város nagyobb fejlődése, vagy az egységes fejlesztés vagy netán az elmaradott település előtérbe helyezése?

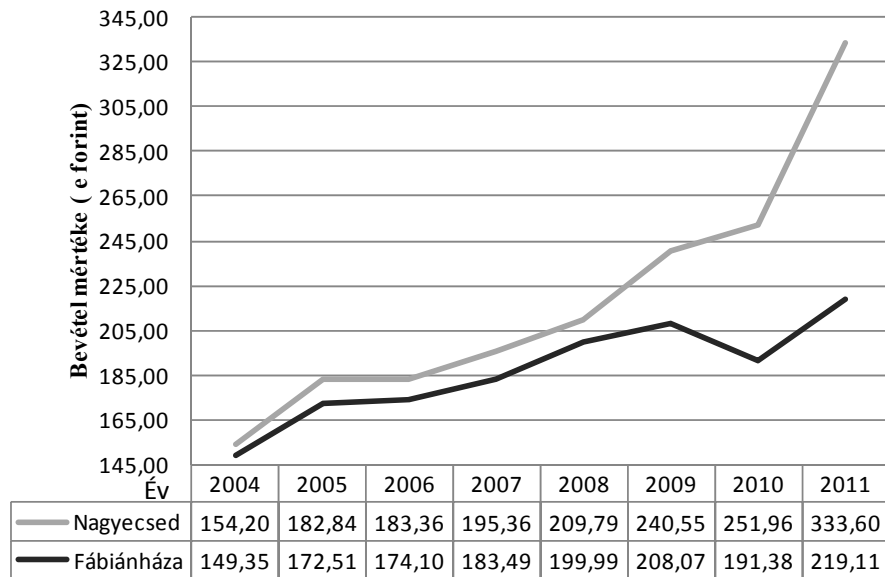
1. ábra: Nagyecsed és Fábánháza bevételeinek összehasonlítása
2004-2011 évek között

Forrás: Nagyecsed és Fábánháza 2004-2011 évi költségvetési jelentései alapján

Az önkormányzatok bevételeit összehasonlítva megállapítható, hogy Nagyecsed bevétele csaknem háromszorosa a fábánházi bevételekhez képest. (1. ábra). A különbség egyrészt a lakosságszámból eredő nagyságra, másrészt a területi, gazdasági infrastrukturális eltérésekre vezethető vissza. Nagyobb lakosságszám esetén, több bevétel realizálható; több sajátos működési és a normatíva szerinti bevétel, több helyi adóbevétel. Bizonyos pályázati pénzek elbírálása során döntő tényező a nagyobb lakossági létszám és egyéb területi, infrastrukturális fejlettségi szerep.

Az eltérés okait azonban gazdasági adottságokban is keresni kell, Nagyecsedben számos kereskedelmi és szolgáltató, gazdasági egység megtalálható, ezzel szemben Fábíánházán sokkal kevesebb.

Ha a bevételt elosztom a lakosság létszámával, megkapom az egy főre eső bevétel mértékét (2. ábra).

2. ábra: Egy állandó lakosra jutó bevétel

Forrás: Költségvetési jelentés alapján saját készítésű

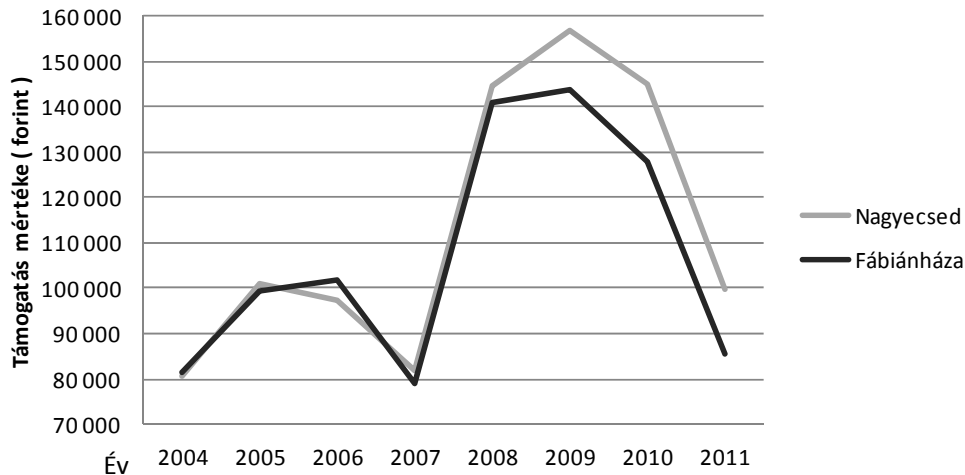
Megállapítható, hogy 2004-től a 2008-as évig a lakosságszámból, a település szerkezetéből és az infrastrukturális fejlődésből eredő különbségek szinte eltűnnek a két település esetében. Majd a 2008-as évtől kezdődően a „párhuzamos együttmozgás” megszűnik, Nagyecsedben szignifikáns növekedés következett be. Nagyecsedben a saját bevételek növekedési mértéke 2009-ről 2010-re 71612e forint, illetve a felhalmozási bevételek 142630e forint. A 2011-re a felhalmozási bevétel összege 700409e forint. A felhalmozási bevételek a különböző fejlesztési pályázatokból származó bevételek növekedését mutatja, melyet csak folyamatában lehet megtervezni. Ez a növekedés okozza azt, hogy a 2011-es évre az egy főre eső bevétel mértéke majdnem 334e forint.

Fábíánháza esetében 2010-es évre egy erőteljes visszaesés tapasztalható. Elsődleges oka, hogy a felhalmozási bevételek 11001e-ről 4658e forintra mérséklődtek. A 2011-es évben a működési célú támogatások bevételét a közfoglalkoztatás megemelkedett támogatási része indokolja, illetve a felhalmozási bevételekben a tervezhető uniós támogatások kerültek kimutatásra.

A 3. ábra költségvetési támogatásokat tartalmaz. A költségvetési támogatás nem más, mint a pénzügyi év során a központi költségvetésből biztosított források összessége.

A költségvetési támogatás lehet:

- normatív támogatás,
- pályázati támogatás,
- megállapodás alapján biztosított támogatás.

3. ábra: Egy állandó lakosra jutó támogatás

Forrás: A kapott adatok alapján saját szerkesztésű

Nagyecsedben a bázisévtől 2006-ig egy enyhén növekvő, majd egy elég erősen visszaeső tendencia rajzolódik ki. A költségvetési támogatások visszaesésének mértéke 155600 e forint 2006-ról 2007-re. 2008-ban a támogatás mértéke majdnem 1,8 szerese az előző évnek, a 2009-es évben még tovább is növekedett 12450 forinittal. Ennek oka, hogy a városban különböző beruházások, fejlesztések mentek végbe pl.: szennyvíz-elvezetés beruházás, ivóvíz minőség javító program, hulladéklerakó létesítése, melyet az ország egyik legnagyobb hulladékgazdálkodási beruházásának keretében hajtottak végre. Ahogy a beruházások, fejlesztések lezajlottak úgy az egy állandó lakosra jutó támogatás mértéke is visszaállt közel a 2004-es év értékére.

Fábánházán a támogatások mértéke 2004-től folyamatosan emelkedtek, s a 2006-os évre elérték a bázisévhez képesti 20431 forintos növekményt; több mint 25%. A csökkenés mértéke 2006-ról a 2007-es évre 22848 forint volt. A vizsgált két utolsó évben szignifikáns növekedés következett be. A pályázatok során sikeresen elnyert pénzek nagymértékben növelték az egy főre eső támogatás mértékét, s elérték a személyenkénti több mint 140000 forintos értéket. Úgy, mint a város esetében itt is miután lezajlottak a fejlesztések az érték a 2004, 2006-os év adataira állt vissza.

Az átengedett személyi jövedelemadó 2007 évben 168603e forint volt, míg ez az adat 2008 évben 680320 e forint volt. Az elfogadott 2008. évi költségvetésről szóló törvényben ezt az önkormányzati támogatás, átvett pénzeszközt átalakították és egy része más formában a költségvetési támogatásokhoz került.

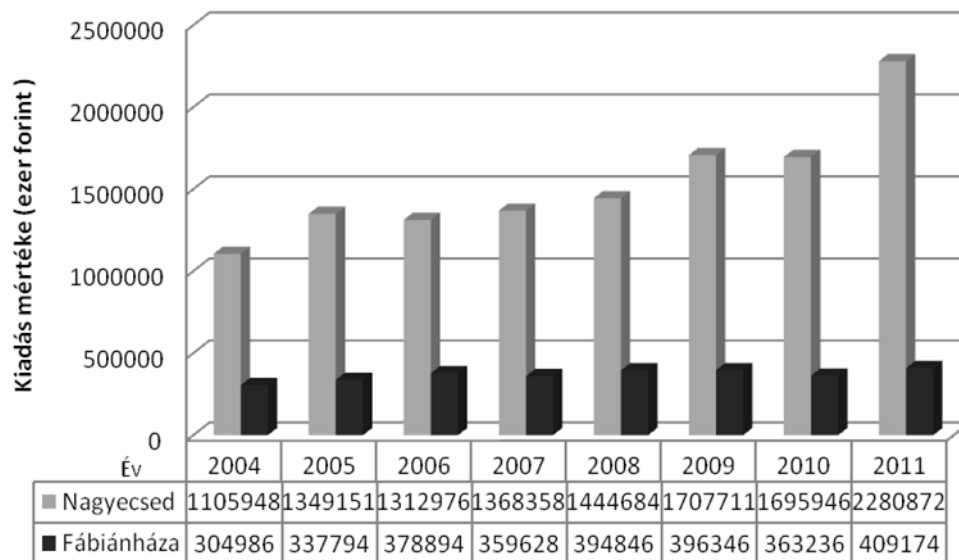
A helyi önkormányzatok támogatását a központi költségvetési kapcsolatokról származó források – az állami hozzájárulások, támogatások, valamint a helyben maradó személyi jövedelemadó – együttesen határozzák meg. A helyi önkormányzatok 2012-ben hitelforrások nélkül több mint 3200 milliárd forinttal gazdálkodhatnak. Ehhez a központi költségvetés – állami támogatás és helyben maradó személyi jövedelemadó révén – mintegy 1140,6 milliárd forintot biztosít. A helyi önkormányzatok központi költségvetési kapcsolatokról származó bevételei együttesen a 2012. évi bázis előirányzathoz viszonyítva 0,7%-kal (7,9 milliárd forinttal) növekednek. Ezen belül a helyben maradó személyi jövedelemadó 2012-re 10,5%-kal (13,3 milliárd forinttal) csökken. Az önkormányzatokat mindig a két évvel korábbi településekre bevallott SZJA illeti meg; a válság hatása erősen jelentkezik ez a bevételekben. 2012-től az átengedett személyi jövedelemadó részesedése javarészt megszűnik, a helyben maradó személyi jövedelemadóból a 8%-

os részesedés ugyanakkor változatlan formában és mértékben fennmarad. A megszűnő személyi jövedelemadó részesedést kiváltó támogatás a 2011. évvel azonos célokat szolgál, e változás nem érinti tartalmilag és összegszerűségében az egyes önkormányzatok forrásait.

Lehetséges további források

Az elmúlt évek során megfigyelhető, hogy a kötelező feladatok finanszírozás során egyre nagyobb szerepet ölt a saját bevétel. Azonban a saját bevétel csak korlátozott mértékben áll rendelkezésre, így a helyi önkormányzatok többségénél az egyedüli megoldást a központi támogatás jelenti; esetemben az ÖNHIKI. Mivel a külső finanszírozási lehetőségek korlátozottak, így csak a belső működés lévén lehet tartalékokat képezni. Tartalékok merülhetnek fel (DANKÓ, 2010):

1. képviselő testületek, közgyűlések működésének átvizsgálása,
2. tisztségviselők számának felülvizsgálata,
3. a kistelepüléseken az államigazgatási feladatok önálló hivatalokban történő ellátása helyett akár kötelező társulásokban történő megszervezése,
4. a hivatali dolgozók számának csökkentése,
5. az adminisztrációs, működési költségek csökkentése során.

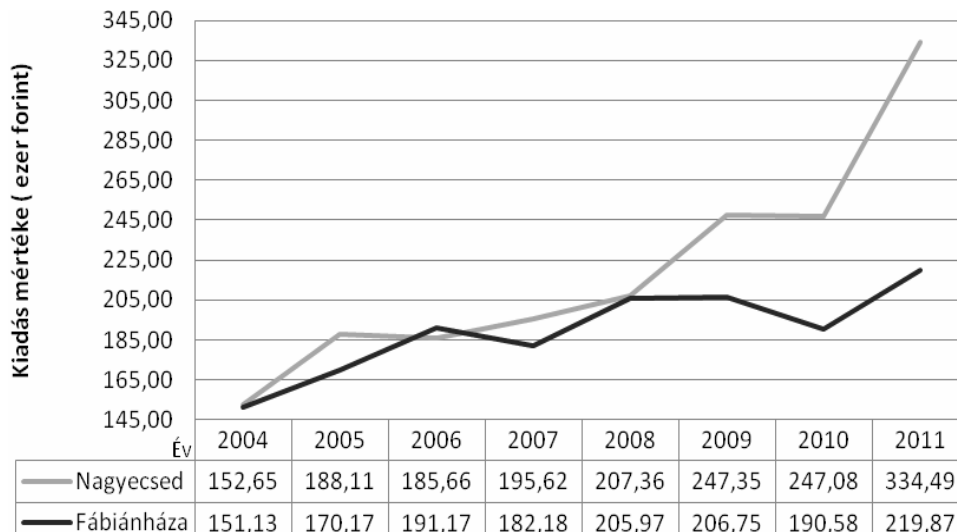

4. ábra: A Nagyecsed és Fábíánháza kiadásainak összehasonlítása

Forrás: Nagyecsed és Fábíánháza önkormányzatának 2004-2011 évi költségvetési jelentései alapján

A két önkormányzat között kiadási tekintetben (4. ábra) jelentős a különbség, úgy, mint ahogy bevételi adatok tekintetében volt. Mivel Fábíánháza kisebb település, mint Nagyecsed, illetve az ellátandó feladatok mennyisége is kisebb ezért valószínűsíthető hogy az eltérések ennek háttérében alakulhattak ki. Ha a bevételekhez viszonyítjuk a kiadások összegét, akkor megállapíthatjuk, hogy a kiadási és bevételi oldalak egymással arányban vannak.

Ha a kiadásokat elosztjuk a létszámmal, akkor megkapjuk az egy főre eső kiadás mértékét (5. ábra).

5. ábra: Egy állandó lakosra jutó kiadás

Forrás: Költségvetési jelentés alapján saját készítésű

Az önkormányzatoknál a bevételek és a kiadások nagysága megközelítik egymást, így az egy főre eső kiadás nagysága majdnem megegyezik a bevételeknél számított ugyanezen mutató adataival. 2004-2008 között szinte a két település egy főre eső kiadásai megegyeznek. 2009-ben következnek be nagy változások. Nagyecsedben a változás oka az egyéb működési célú támogatás, kiadás jelentős nagyságú összege a különböző segélyformákra kifizetett összegből tevődik össze. A felhalmozási kiadások is növekedtek, mely az önkormányzat költségvetésében szereplő szennyvíz beruházás előkészítési szakasz kiadásainak megjelenése okozott. Finanszírozási kiadások között a különböző hiteltörlesztések növekedése okozza a fajlagos mutató növekedését. 2011-ben a személyi juttatások kiadási előirányzata során 11 %-os növekedést mutattak ki, mely a közfoglalkoztatás, START közmunkaprogram év közbeni bővülésének eredménye. Az egyéb működési kiadások között a különböző segélyek kiadási előirányzata jelenik meg, mely a különböző jogszabályi változások, létszámbővülések miatt jelentősen növekedett év közben. 15,01%-os előirányzat növekedés a felhalmozási kiadások kiadás-nemen tapasztalható, mely a településen folyamatban lévő 4 európai uniós beruházásnak tulajdonítható.

Fábánházaán a dologi kiadások okozzák a növekedést; a várható étkezők számának növekedése kiadás növekedéseként jelenik meg. 2010-ben a személyi juttatások esetén a 6,89%-os növekedés oka a közfoglalkoztatás év közben induló pályázataikhoz kapcsolódó bérnövekedés. Dologi kiadások esetén 2862 ezer forintos növekedést az év közbeni új feladatok megvalósításának kötelezettsége okozta: választások, közfoglalkoztatás eszköz-igénye.

A fiskális ekvivalencia elve alapján meg kell teremteni a helyi adóztatás és a helyi közkiadási programok összhangját. A tétel érvényesülését azonban nagymértékben befolyásolhatja a központi költségvetésből a működési célra nem normatív alapon visszaosztott források, a működési célú önkormányzati hitelfelvételek. Azonban ha nem történik meg a központi elosztás, akkor nem megy végbe a különböző adottságú területek közötti differencia kiegyenlítése. A fiskális ekvivalencia elvét azon tény is korlátozza, hogy vannak bizonyos közszolgáltatások, melyeket nem csak a helyi lakosság vehet igénybe, hanem bárki más is.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az önkormányzatok pénzügyi helyzete nem egyik napról a másikra romlott jelentős mértékben. A legnagyobb gondot az okozza, hogy az ellátandó feladatok és a kapott források között lényeges különbség áll fenn. Ez a fajta diszkrépancia a rendszerváltást követően állandóan fennáll.

Ahhoz, hogy a településeken megszűnjön az elvándorlás létszám növelést kell végrehajtani:

- Ipari parkok kialakítása révén; különféle kedvezményekkel odacsábítani a vállalkozásokat, nő a munkahelyek száma, így több helyi adóbevétel generálható.
- A településeken üresen álló ingatlanok megvásárlása, majd kedvező feltételekkel történő értékesítése, esetleg bérbeadása betelepülni kívánók részére. Ezen intézkedés által nőne az önkormányzatok szolgáltatásait igénybevevők száma, s indokolt lenne az intézmények további fenntartása.

Így növelni lehetne a vállalkozások számát, s a lakosság számát is egyaránt. Közvetve infrastrukturális fejlődés menne végbe a térségben.

Egy komoly kérdésként vetődik fel, ha kevesebb a lakosság, ebből eredően kevesebb a gyermek szám a településeken szükséges e mindkét helyen óvoda, illetve iskola? Egyfajta költségcsökkentést lehetne véghezvinni, ha Fábánháza csak óvoda; mivel a feltételek adottak, Nagyecsedben csak iskola működne. A gyerekeket pedig iskolabusz vinné át az egyik településről a másikra.

A takarékoság érdekében központi törvény kellene, hogy

- optimálisan lehessen kialakítani a képviselő testület létszámát,
- képviselő testületi tagok döntései mögötti anyagi felelősség érvényesüljön.

Ennek következményeképpen:

- a döntéseknél körültekintőbbek, alaposabbak lennének,
- nem pártpolitikai döntések születnének.

FELHASZNÁLT IRODALOM

(1) Dankó G. – Lóránt Z. (2010) : Az önkormányzati szabályozással szembeni kihívások. Pénzügyi Szemle. Budapest. LV. évfolyam. 493-498. p. (2) Pálné Kovács I. (2008): Helyi kormányzás Magyarországon. Budapest – Pécs, Dialóg-Campus kiadó (3) Pálné Kovács I. (2001): Regionális politika és közigazgatás. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó (4) 1990. évi LXV. törvény - helyi önkormányzatokról szóló (5) 1992. évi XXXVIII. törvény – az államháztartásról (6) 2004-2010 évi költségvetési jelentés Nagyecsed (7) 2011 elemi költségvetés tervezése Nagyecsed (8) 2004-2010 évi költségvetési jelentés Fábánháza (9) 2011 elemi költségvetés tervezése Fábánháza